

- забезпечити збільшення обсягів фінансування Державної програми забезпечення молоді житлом як з державного бюджету так і з місцевих.

Висновки: Таким чином, на сьогодні в Україні закладено основи дієвої системи соціального захисту населення, але вона зберігає деякою мірою адміністративно-розподільчий характер. Крім того розвиток цієї системи та зростання її ефективності відбувається повільними темпами, що спричиняє низку недоліків, серед яких слід відзначити низький рівень життя населення в Україні, неврайоновані соціальні стандарти та гарантії, відсутність або недостатню підтримку держави приватних організацій, які впроваджують власні програми соціального захисту тощо.

Отже, система соціального захисту населення в Україні недосконала, не повною мірою відповідає новим реаліям ринкової економіки. Вона потребує глибокої трансформації, кардинальних змін та перетворень.

Література

1. Гриненко А.М. Соціальна політика : [навчально-методичний посібник] / Гриненко А.М. – К. : КНЕУ, 2004. – 309 с.
2. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України <http://www.rada.gov.ua>.
3. Звіт про результати роботи Державної спеціалізованої фінансової установи «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву» за 2010 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.molod-kredit.gov.ua>.
4. Шевчук П.І. Соціальна політика / Шевчук П.І. – Львів. : Світ, 2003. – 400 с.

Надійшла 08.10.2011

УДК 004:658.52.011.56

Н. А. ДЛУГУНОВИЧ

Хмельницький національний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ АВТОМАТИЗОВАНОГО ІНТЕГРОВАНОГО ВИРОБНИЦТВА

Узагальнені теоретико-методичні положення і розроблені практичні рекомендації щодо побудови автоматизованого інтегрованого виробництва для виробничих підприємств на засадах проектного підходу.

Generalized theoretical and methodological basis and developed practical recommendations for building computer-integrated manufacturing based on project approach.

Ключові слова: автоматизоване інтегроване виробництво, комплексна інформаційна система підприємства, інформаційні технології.

Актуальність теми. З переходом від традиційної економіки до економіки знань, формуванням стратегії інноваційних переваг, інформаційній діяльності підприємств та розвитку інформаційних систем з кожним роком приділяється все більше уваги. Так, у роботі [1, с. 143] зазначається, що вимоги щодо підвищення рівня організації виробництва, забезпечення чіткої координації дій підрозділів підприємства можуть бути виконані шляхом об'єднання всіх функцій управління в єдину інтегровану систему управління. Така система комплексно забезпечує автоматизацію процесів стратегічного планування, економічного і технічного розвитку підприємства, маркетингових та наукових досліджень, проектування нових видів продукції, управління технічною підготовкою виробництва, поточною виробничо-господарською, збутовою та фінансовою діяльністю і, на останок, автоматизацію управління основними та допоміжними технологічними операціями.

Під інтегрованими автоматизованими системами управління розуміють [1, с.143] багаторівневі людино-машинні системи, що охоплюють розв'язок задач управління економікою підприємства, адміністративною діяльністю, дослідженнями кон'юнктури ринку, реалізацією товарів, а також задач проектування виробів, технічною підготовкою виробництва, організації та управління технологічними процесами. Розв'язок проблем інтеграції полягає в використанні системного підходу до проектування, в розробці цільових програм створення інтегрованої автоматизованої системи управління, в адаптації та ідентифікації її компонентів, об'єднанні фаз життєвого циклу. Зарубіжним аналогом інтегрованої автоматизованої системи управління є система CIM (Computer-integrated manufacturing) – автоматизоване інтегроване виробництво (AIB).

Автоматизоване інтегроване виробництво – це концепція реалізації інтеграції різних комп'ютеризованих систем на підприємстві. Автоматизоване інтегроване виробництво має три основні цілі [2, с. 25]: спрощення всі виробничих технологій; автоматизація такої кількості виробничих процесів, яка є можливою шляхом інтеграції багатьох інформаційних технологій; інтеграція та координація комп'ютерного

та програмного забезпечення всіх аспектів проектування, конструювання, планування, виробництва та пов'язаних із цим функцій. Отже, під автоматизованим інтегрованим виробництвом будемо розуміти комплексну інформаційну систему, яка охоплює всі рівні та функції управління та виробництва. Далі по тексту будемо використовувати терміни автоматизоване інтегроване виробництво та комплексна інформаційна система.

Стратегія розробки автоматизованого інтегрованого виробництва базується на принципах покрокового проектування, тобто на поетапному переході від методів системного аналізу до локально-функціонального підходу, коли після розробки загальної концепції здійснюється декомпозиція системи і її окремі компоненти розробляються, впроваджуються та розвиваються самостійно, зберігаючи всі необхідні взаємозв'язки [1, с. 144].

Дослідження проблеми. Проблемам розробки та використання інформаційних технологій та систем на підприємствах присвячені дослідження, як вітчизняних, так і закордонних авторів, таких, як І.Абдієєва, Р.Барана, А.Берези, В.Глушкова, В.Гужви, Н.Єрмоїної, С.Івахненкова, О.Льєної, В.Касьяненко, О.Краєвої, С.Левицького, Р.Лепи, Ю.Коваленко, Л.Мельника, Т.Писаревської, А.Постєвого, В.Ситника, О.Фінагіної, К.Харіна та багатьох інших.

Проведений аналіз теоретичних і практичних підходів до питань побудови комплексної інформаційної системи підприємства дозволив виявити ряд питань, які залишилися маловивченими та вимагають додаткового дослідження. Насамперед, виникла нагальна потреба узагальнення поглядів сучасних дослідників на процес побудови автоматизованого інтегрованого виробництва.

Постановка завдання. Метою статті є розробка методичних підходів до побудови автоматизованого інтегрованого виробництва.

Основна частина. В роботі [3, с. 133] зазначається, що сучасну інформаційну систему управління характеризує наступне: кожне підприємство має специфічні умови, певні можливості та обмеження; ІС тісно інтегрована з бізнес-процесами підприємства; ІС містить в собі не тільки програмне забезпечення, але й апаратне та організаційне забезпечення, а також людські ресурси; проблеми, пов'язані з побудовою ІС, частково виходять за рамки технічних та набувають управлінсько-організаційних характер; ІС інтегрує в собі декілька незалежних одна від інших інформаційних систем, і кожна з них має свій набір функціональних підсистем; крім функціональних підсистем в рамках кожної ІС, підприємство може мати прикладні системи, які працюють на рівні всього підприємства. Тому найбільш раціональним підходом до створення автоматизованого інтегрованого виробництва, на нашу думку є його створення шляхом розробки окремих проектів. Оскільки це мають бути проекти впровадження інформаційних технологій та систем, будемо їх називати ІТ-проектами.

Для реалізації системного підходу до створення ефективної інформаційної системи підприємства необхідно виконати цілий комплекс трудомістких та довгострокових робіт. Модель побудови автоматизованого інтегрованого виробництва було визначено на основі даних з наукової літератури [2–8] і надано на рис. 1. Узагальнена модель побудови автоматизованого інтегрованого виробництва складається з трьох частин, які тісно пов'язані між собою: концептуальної розробки АІВ, проектної розробки АІВ та управління АІВ. Розглянемо кожну частину докладніше.

Концептуальна частина складається з чотирьох етапів.

ЕТАП К1. Виникнення потреби у автоматизованому інтегрованому виробництві, формування робочої групи.

Виникнення потреби у автоматизованому інтегрованому виробництві керівництва підприємства може відбутися після того, як визначена роль інформаційних технологій в розвитку бізнесу та організації управління. При цьому формулюються основні задачі інформаційних технологій, що підтримують розв'язок бізнес-проблем. На цьому етапі на підприємстві формується робоча група, яка буде займатися розробленням концепції створення інформаційної системи та шляхами реалізації цієї концепції. Доцільним є такий склад робочої групи: генеральний директор підприємства, топ-менеджмент підприємства, керівники функціональних підрозділів, працівники ІТ-служби. При формуванні робочої групи доцільним є розробка матриці розподілу відповідальності робіт (таблиця 1).

ЕТАП К2. Розробка концепції створення АІВ.

При розробці концепції АІВ виробничого підприємства необхідно орієнтуватися на ітераційність процесу створення шляхом послідовної побудови на базі стратегії розвитку інформаційних технологій і у відповідності з єдиним планом, який має бути складовою частиною загальної стратегії розвитку підприємства [4, с. 131]. Концепцію створення АІВ доцільно розробляти у вигляді двох документів [8, с. 47] – довгострокової стратегії та короткострокової. Довгострокова стратегія складається на 3–5 років та включає відповідні задачі та цілі, короткострокова – 1–3 роки. Концепція створення АІВ затверджується вищим керівництвом за результатами обговорення з керівниками функціональних підрозділів, працівниками ІТ-служби, зовнішніми консультантами.

При формуванні концепції АІВ виробничого підприємства доцільно включати [4, с. 131] опис основних вимог до системи з боку функціональних підрозділів; опис існуючих рішень, включаючи перспективні варіанти, а також загальні принципи взаємодії суміжних систем; опис існуючих проблем,

пов'язаних з експлуатацією прикладних рішень та апаратних засобів; опис рішень, що плануються та обґрунтування їх доцільності; план розвитку системи на 1–3 роки.

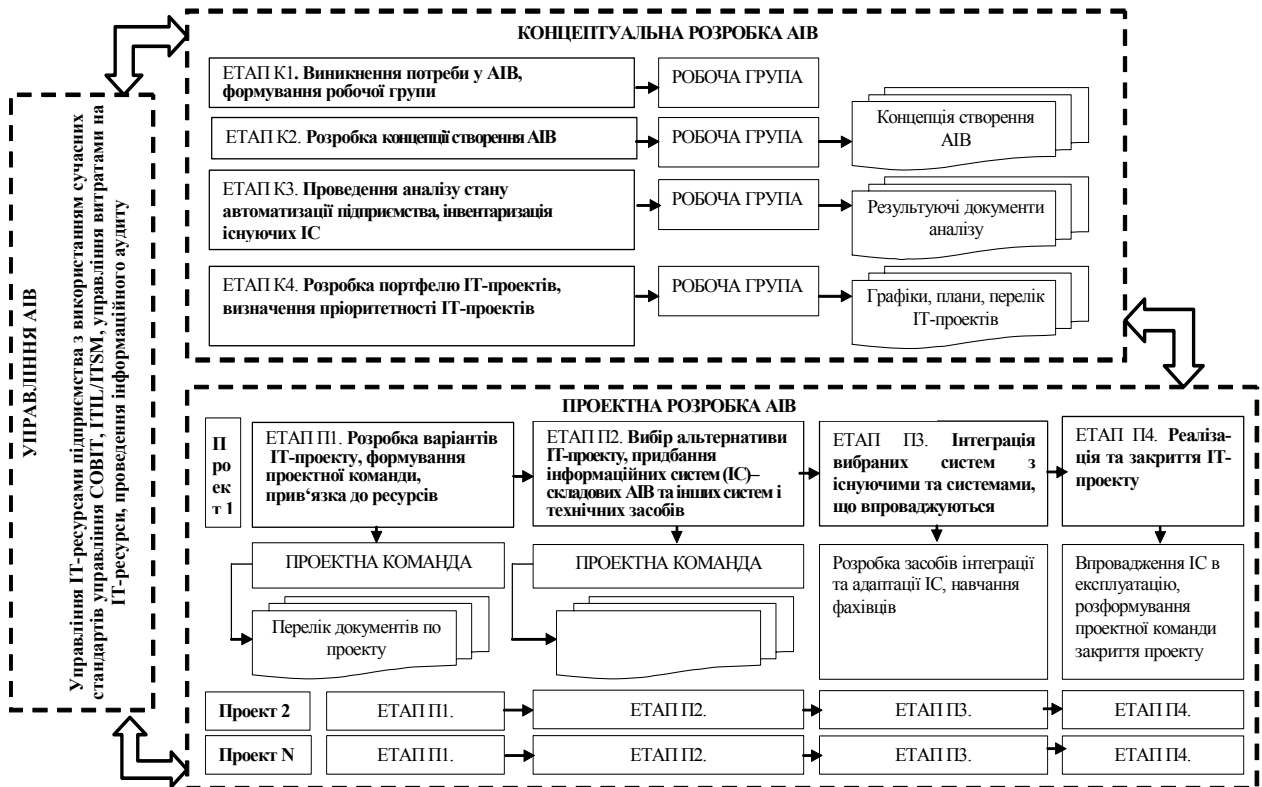

Рис. 1. Модель побудови автоматизованого інтегрованого виробництва на засадах проектного підходу

Таблиця 1

Приклад розподілу відповідальності осіб

	Генеральний директор	Технічний директор	Фінансовий директор	Комерційний директор	Головний бухгалтер	Начальник IT-служби	Провідний фахівець IT-служби	Системний адміністратор	Керівник служби маркетингу	Керівник служби постачання	Керівники інших функціональних підрозділів
Розробка концепції створення ІС	6	3	3	3	3	2	1	4	4	4	4
Проведення аналізу стану автоматизації						2	1	1	3	3	3
Визначення черговості автоматизації	5	3	3	3	3	1					
Розробка портфелю інноваційних проектів	6	3	3	3	3	2	1	4	4	4	4
Розробка графіків робіт	6	3	3	3	3	2	1	1	4	4	4

1 – реально відповідає за виконання робіт; 2 – здійснює загальне керівництво; 3 – обов'язкова консультація;

4 – можлива консультація при необхідності; 5 – повинен бути проінформований; 6 – здійснює приймання робіт

Концепція повинна розглядати створення АІВ виробничого підприємства як процес взаємоузгоджених змін програмного комплексу та підприємства та базуватися на наступних принципах [4, с. 131]: передбачається впровадження не окремих ІС-компонентів АІВ підприємства, а створення ефективної інформаційної системи підприємства, що гармонічно забезпечує розв'язок задач підприємства; впроваджуються не просто системи, а комплекс технологій проектування, виробництва, обліку та управління, який підкріплений відповідними програмними та технічними інструментами; склад цього

комплексу визначається актуальними потребами підприємства з його реальними можливостями; відображаються та фіксуються в готовому для наступного розгортання вигляді всі варіанти реалізації ІС, кожний з яких може бути вибраний при переході на інший ступінь розвитку підприємства.

Відношення між різними типами інформаційних систем в АІВ можна узагальнити наступним чином [2, с. 18]: кожна система має достатньо унікальні характеристики і може бути класифікована як окремий об'єкт; взаємовідношення та координація між різноманітними типами систем знаходяться в динаміці та постійному розвитку; в багатьох випадках дві або більше системи інтегруються в форму гібридної інформаційної системи; між системами циркулюють інформаційні потоки.

ЕТАП К3. Проведення аналізу стану автоматизації підприємства, інвентаризація існуючих ІС

На цьому етапі проводиться інвентаризація існуючих інформаційних систем [4, с. 79], здійснюється їх діагностика на предмет відповідності бізнес-процесам, виявляються функціональні недоліки. Дається короткий опис технологічної архітектури та програмно-технічних засобів, що використовуються, кваліфікуються користувачі та оцінюється ступінь їх задоволення. Оцінюється рівень кваліфікації персоналу (співробітників ІТ-підрозділу та користувачів) в області інформаційних технологій. Наводяться економічні параметри поточного стану інформатизації.

Проводиться перевірка відповідності існуючих інформаційних систем задачам управління. Метою цього заходу є оцінка функціональності та технічна оцінка програмних комплексів, які є на підприємстві на предмет подальшого їх використання в складі інформаційної системи підприємства. В ході перевірки повинна бути отримана характеристика стану автоматизації, включаючи ідентифікацію існуючих інформаційних систем, опис технологічної архітектури та програмно-технічних засобів, що використовуються, рівень задоволення ними користувачів.

Результуючий документ обстеження інформаційної інфраструктури підприємства по кожній програмній системі, що аналізується повинен містити [4, с.131]: склад підсистем та перелік функцій системи; схеми інформаційної взаємодії з іншими системами; ступінь покриття бізнес-процесів підприємства функціональністю системи; напрям та пріоритетність розвитку функціональності системи; оцінка архітектурних рішень, що використовуються в системі; оцінка характеристик системи (масштабування системи, пристосованість до внесення змін, ступінь інтегрованості системи в комплексне рішення тощо); загальна оцінка системи та висновки про її можливе використання при побудові АІВ.

ЕТАП К4. Визначення пріоритетності автоматизації, розробка портфелю інноваційних ІТ-проектів.

На цьому етапі робоча група має визначити пріоритетність автоматизації та сформулювати перелік конкретних ІТ-проектів за основними напрямками розвитку інформатизації. При цьому здійснюється попереднє економічне обґрунтування проектів, розглядається доцільність проведення реорганізації бізнес-процесів по кожному з проектів, розробляється система управління ризиками.

Для визначення пріоритетності автоматизації доцільно враховувати такі фактори: наявність критичних бізнес-процесів, тобто таких бізнес-процесів у яких сконцентровані найгостріші проблеми підприємства; професійна та психологічна готовність персоналу до проведення автоматизації; швидкість впровадження ІТ-проекту; вартість ІТ-проекту.

Таким чином, в оптимальному випадку необхідно починати впровадження інноваційних ІТ-проектів в тих процесах діяльності, де вони можуть принести найбільший економічний ефект, співробітники готові до використання інформаційної системи, проект може бути впроваджений найбільш швидко та з найменшими витратами. Звичайно, що в реальній ситуації така комбінація факторів практично не зустрічається. Робочій групі необхідно оцінити важливість даних факторів і визначити, що можна упустити для досягнення поставленої мети – підвищення ефективності підприємства в цілому.

Після концептуальної розробки АІВ можна переходити до проектної розробки автоматизованого інтегрованого виробництва, що складається з чотирьох етапів. Причому одночасно на підприємстві може реалізовуватися декілька ІТ-проектів.

ЕТАП П1. Розробка ІТ-проекту, формування проектної команди, прив'язка до ресурсів.

Цінність ІТ-проекту для бізнесу підприємства закладається переважно на ранніх етапах проекту: етапі розробки та етапі вибору та придбання. Причина в тому, що ІТ-проект, який не відповідає цілям бізнесу не може принести переваг, яким би якісним не була його реалізація. По мірі перебігу проекту від етапу до етапу знижується впливовість керівництва підприємства та проектної команди на результати проекту. Вибір мети на етапі розробки проекту може призвести до повної зміни напряму проекту та радикальної зміни його цінності для підприємства. Велике, хоч і трохи менше, значення має вибір інформаційних технологій та інформаційних систем, що покладені в основу ІТ-проекту. На етапі реалізації хід робіт повністю передбачений детальним концептуальним проектом та зміни в ньому практично неможливі. При розробці ІТ-проекту формується команда проекту, здійснюється його економічне обґрунтування, проводиться реорганізація бізнес-процесів, якщо це необхідно, здійснюється прив'язка до ресурсів, проводиться аналіз ризиків та розробляється система управління ризиками.

ЕТАП П2. Вибір інноваційного ІТ-проекту, придбання інформаційних систем – складових АІВ та інших систем і технічних засобів.

На цьому етапі постає завдання вибору певної інформаційної системи. Підприємство має враховувати, що воно придбає не тільки інформаційну систему, а й цілий комплекс послуг, тому необхідно

враховувати не тільки якість самих систем, а й спроможність постачальників забезпечити їх супровід, модернізацію й адаптацію до вимог підприємства. Для ефективного розв'язку цього питання доцільно використовувати математичний інструментарій.

ЕТАП П3. Інтеграція систем з існуючими та системами, що впроваджуються.

Це обов'язковий етап побудови комплексної ІС підприємства, оскільки на меті є створення автоматизованого інтегрованого виробництва, а не автоматизація окремих бізнес-процесів. Інтеграція інформаційних систем дає змогу уніфікувати та скоротити інформаційне та програмне забезпечення конкретного підприємства й забезпечити скорочення часу та фінансів на здійснення бізнес-процесів [7, с. 249].

ЕТАП П4. Впровадження та закриття ІТ-проєкту.

Впровадження інформаційної системи та закриття ІТ-проєкту – це найвідповідальніший момент. Це пов'язано з рядом причин [8, с.220]:

1) з огляду на складність комплексу робіт по управлінню змінами – це найбільш складна складова комплексу робіт по ІТ-проєкту;

2) навіть якщо всі інші етапи ІТ-проєкту, такі як вибір та придбання інформаційної системи, інтеграція системи з існуючими системами, виконані у відповідності з проєктом і в результаті вибрана найкраща система, то до тих пір поки вона не впроваджена вона, не має ніякої цінності;

3) на етапі впровадження всі проблеми, конфлікти, які не були вирішені раніше, не були виявлені або розв'язані неправильно, були відкладені, приховані можуть з'явитися в один момент, і для їх подолання будуть вимагатися значні професійні знання та особисті зусилля всіх учасників проєкту.

По мірі концептуальної і проєктної розробки АІВ все більш актуальним стає управління АІВ. Управління АІВ. Завершення етапу впровадження та закриття ІТ-проєкту має закінчуватися підписанням акту про виконану роботу. Але в процесі експлуатації інформаційної системи можуть виявлятися недоробки та у користувачів можуть виникати різноманітні проблеми та питання. Тому, взаємодія з розробниками проєкту не закінчується робочою експлуатацією, а переходить на новий етап – управління інформаційними ресурсами. Крім того, по мірі реалізації концепції створення комплексної ІС, інформаційна система підприємства стає все масштабнішою та складнішою, і містить в собі все більшу кількість інформаційних технологій, які потребують управління ними. Крім того, розвиток інформаційних технологій не стоїть на місці і для забезпечення конкурентних переваг підприємство повинно тримати руку на пульсі і відслідковувати появу нових технологій, які можуть відкривати нові можливості в бізнесі.

Наведений порядок формування носить загальний характер, подані етапи побудови автоматизованого інтегрованого виробництва можна деталізувати та розширити залежно від специфічних умов діяльності кожного конкретного підприємства.

Висновки. Запропоновані методичні підходи до побудови автоматизованого інтегрованого виробництва дадуть змогу системно підійти до побудови автоматизованого інтегрованого виробництва адаптованого до сучасних умов економіки. Модульна структура запропонованої моделі дає змогу розподілити сфери відповідальності та розробку різних етапів побудови та експлуатації АІВ в часі.

Динамічний характер розвитку інформаційних технологій визначає ітераційний характер побудови АІВ, оскільки в великій системі, яка будується протягом тривалого часу, одні технології будуть відмирати в зв'язку з моральним застаріванням, інші впроваджуватися, оскільки будуть відкривати нові можливості. Тому, протягом всього процесу функціонування автоматизованого інтегрованого виробництва, актуальними будуть питання взаємодії всіх трьох частин моделі побудови АІВ.

Література

1. Системный анализ: принятие решений : словарь–справочник / [под ред В.Н. Волковой, В.Н. Козлова]. – М. : Высш.шк, 2004. – 616 с.
2. Абдикеев Н.М. Проектирование интеллектуальных систем в экономике : [учебн. для студ. Вузов] / Н.М. Абдикеев, Н.П. Тихомиров (ред). – М. : Экзамен, 2004. – 526 с.
3. Экономическая кибернетика : [ученик] / [Н.Н. Иванов, В.М. Порожня, В.К. Галицын, С.Ф. Лазарева]. – Донецьк : Юго–Восток, ЛТД, 2007. – Т. 2. –209 с.
4. Информационные технологии и управление предприятием / [Баронов В. В., Калянов Г. Н., Попов Ю. Н., Титовський І. Н.]. – М. : Компания АйТи, 2006. – 328 с.
5. Інформаційні системи на підприємствах: розвиток теорії і практики : [монографія] / [Левицький С.І., Лепя Р.М., Коваленко Ю.О. та ін.] ; за ред. Лепя М. М. – Донецьк : Юго–Восток, ЛТД, 2007. – 250 с.
6. Кузьмін О.Є. Формування і використання інформаційної системи управління економічним розвитком підприємства : [монографія] / О.Є.Кузьмін, Н.Г. Георгіаді. – Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2006. – 368 с.
7. Павленко П.М. Автоматизовані системи технологічної підготовки розширених виробництв. Методи побудови і управління : [монографія] / Павленко П.М. – К. : Книжкове видавництво НАУ, 2005. – 280 с.

8. Тютюник А.В. Информационные технологии в банке / А.В. Тютюник, А.С. Шевелев. – М. : БДЦ-пресс, 2003. – 368 с.

Надійшла 09.10.2011

УДК 005.332.4:664:8

В. І. ЄМЦЕВ

Національний університет харчових технологій

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ПЛОДОВООВОЧЕВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ

Розглянуто сучасний стан та узагальнено проблеми формування та розвитку конкурентоспроможності діючих підприємств з виробництва плодоовочевої продукції. Визначено умови та запропоновано шляхи подальшого розвитку конкурентоспроможності в галузі за рахунок розвитку інфраструктури, виробничого і експортного потенціалів підприємств.

Modern state and generalized problems of competitiveness forming and development of real fruit and vegetables entities are analyzed in this article. The conditions are defined and the ways of further competitiveness development of the branch are offered due to the improvement of the infrastructure, production and export potentials enhancement.

Ключові слова: конкурентоспроможність, плодоовочева продукція, інфраструктура, втрати, якість.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Ринкова економіка базується на конкуренції, що визначає механізм саморегулювання та контролю кількісно-якісних параметрів усіх її сегментів як у національному, так і глобальному вимірі. Конкуренція як загальний економічний закон, що передбачає змагання учасників за ринки збуту, проявляється через конкурентоспроможність підприємств та продукції.

Конкурентоспроможність є основою економічного зростання та стабільності економічних суб'єктів. Тому питання формування та розвитку конкурентоспроможності треба розглядати як комплекс заходів, спрямованих на формування потенціалу виробництва якісної та безпечної продукції через призму визначення ролі держави та ринкової системи у даному процесі. Для національного агрокомплексу питання конкурентоспроможності – одне з ключових, особливо в умовах економічної відкритості та глобалізації світової економіки.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблема конкурентоспроможності за своїм змістом є фундаментальною, тому пошук шляхів її вирішення розкривається в роботах багатьох відомих дослідників. Ці проблеми розглядаються у працях В.М. Гейця, В.М. Пахомова, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблука, О.М. Шпичака та інших, але, на наш погляд, внаслідок мінливості ситуації щодо розвитку національних підприємств агропромислового комплексу існує широке коло питань, які потребують вирішення. Зокрема треба шукати шляхи розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності аграрної економіки і продукції, що виробляється в галузях, виходячи з умов економічної відкритості ринків.

Цілі статті. Метою статті є дослідження проблем формування та розвитку конкурентоспроможності підприємств і продукції в плодоовочевій галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У довідковій літературі визначено конкурентоспроможність як можливість здійснювати свою діяльність за умов відкритого ринку і залишатися тривалий час прибутковим. Таке визначення можна застосувати як до конкурентоспроможності виробництва, так і до конкурентоспроможності держави, конкурентоспроможності технології, конкурентоспроможності менеджера, конкурентоспроможності фірми [1, с. 139–141]. Конкурентоспроможність продукції – це сукупність споживчих якостей даного товару (продукції, виробу, послуги), яка відображає його відмінності від аналогічного товару іншого виробника (від товару-конкурента) за ступенем відповідності конкретним суспільним потребам і вартості (ціни) [2, с. 214]. На наше переконання, конкурентоспроможність – це здатність економічної субстанції, незалежно від призначення і ролі в ринковій економіці, задовольняти потреби споживача на певному рівні його очікувань. Такий висновок ґрунтується на тому, що головними учасниками ринку є виробник і споживач, а їхня діяльність опосередковується рухом товару, в ролі якого може бути послуга, здійснена економічна операція, товари, для яких характерні відповідні властивості, ознаки, які мають споживчу вартість (ціну).

Б.Й. Пасхавер ототожнює конкурентоспроможність із конкурентністю, розглядаючи її під кутом зору вартісних показників оцінки, таких як ціна, прибуток, рентабельність діяльності агропромислових підприємств, вважаючи їх рівень показниками конкурентоздатності агрокомплексу [3]. Якщо формувати розуміння конкурентоспроможності в означеному напрямі, то отримуємо лише вартісні аспекти, а інші, які стосуються функціональних особливостей і потенціалу підприємств агропромислового комплексу, залишаються поза межами оцінки. Тому потрібно застосовувати комплексний підхід до визначення сутності конкурентоспроможності, який включає вартісні, споживчі, функціональні аспекти, формування